

Remissvar – SOU 2026:8 Rättssäker samhällsvård för barn och unga

Sammanfattning

Nykvarns kommun bedömer att utredningen presenterar en gedigen och relevant genomgång av de internationella och nationella rättsliga ramar som styr samhällsvården för barn och unga. Kommunen ser det som särskilt positivt att utredningen har inhämtat barn och ungas åsikter och erfarenheter bland annat genom samtal som genomförts i samarbete med de ideella föreningarna Barnrättsbyrån, Linnamottagningen och Maskrosbarn.

Kommunen ställer sig i huvudsak positiv till betänkandets ambition att stärka rättssäkerheten och barnrättsperspektivet inom den samhällsvård som ges till barn och unga. Kommunen delar bedömningen att det finns behov av ökad tydlighet och en mer enhetlig tillämpning av regelverket. Samtidigt bedömer kommunen att flera av förslagen innebär en tydlig förskjutning mot en formalisering av socialt arbete som präglas av administration och rättsliga processer. Detta riskerar att minska utrymmet för professionella bedömningar och det relationsbaserade arbete som är centralt i socialtjänstens arbete med barn och unga.

Kommunen vill särskilt framhålla att:

- förslagen medför en betydande ökning av administrativa krav och resursbehov,
- det finns risk att det direkta arbetet med barn och unga trängs undan till förmån för dokumentation och rättsliga processer,
- vissa förslag, särskilt avseende kontrollåtgärder, kan innebära en spänning i förhållande till barns rätt till integritet enligt barnkonventionen, samt

- mindre kommuner kan få särskilda svårigheter att genomföra förslagen utan förstärkta resurser och stöd.

Kapitel 3 – Ökad sakkunskap i LVU-processen

Nykvarns kommun bedömer att genomgången av gällande rätt är relevant och ger en tydlig bakgrund till de föreslagna förändringarna. Kommunen vill samtidigt framhålla att de brister som identifieras inte enbart grundar sig på lagstiftningens utformning, utan även strukturella faktorer såsom resursbrist, kompetensförsörjning och organisatoriska förutsättningar. Om ett barn eller en ung person har omhändertagits omedelbart, har socialnämnden fyra veckor på sig från den dag då omhändertagandet verkställdes att inkomma med en ansökan om beredande av vård enligt 2 eller 3 § LVU eller en ansökan om fortsatt omhändertagande för tillfällig vård enligt 9 a § LVU. Kommunen delar utredningens bedömning att det finns ett behov av att tillföra kompletterande sakkunskap från andra professioner i större utsträckning än vad som sker i dag, men i praktiken kan det vara svårt att tillgodose för mindre kommuner.

Kommunen noterar även att utredningen tagit del av underlag som visar att domstolarna sedan 2015 inte använt sig av möjligheten att anlita sakkunniga i mål enligt LVU för att komplettera socialnämndens utredning.

Konsekvenser:

- Risk för att lagändringar inte fullt ut åtgärdar identifierade problem
- Behov av att komplettera lagstiftningsförändringar med insatser som stärker kvaliteten i praktiken.

Kapitel 4 – Ska åklagare kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande?

Kommunen har förståelse för intentionen att möjliggöra snabba och rättssäkra ingripanden i akuta situationer där socialtjänstens beslut inte kan avvaktas. Detta kan vara av särskild betydelse i ärenden där det finns koppling till allvarlig brottslighet eller där barnets skyddsbehov är omedelbart. Förslaget innebär dock en principiellt

avgörande förändring, där beslutsbefogenheter flyttas från socialtjänsten till rättsväsendet.

Kommunen delar därför utredningens bedömning om att åklagare inte bör kunna fatta beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Det finns ingen brist i nuvarande system som skulle åtgärdas av att ge åklagare en sådan befogenhet mer än i ett fåtal undantagsfall.

Kommunen vill särskilt framhålla följande:

- Socialtjänsten har ett helhetsansvar för barnets situation, inklusive sociala, psykologiska och familjemässiga aspekter, vilket skiljer sig från åklagarens uppdrag.
- Det finns en risk att beslut i högre grad grundas på straffrättsliga överväganden än på en samlad bedömning av barnets bästa.
- Förslaget ställer höga krav på samverkan och informationsöverföring mellan socialtjänst och rättsväsende.

Konsekvenser:

- Risk för otydlighet i ansvarsfördelning mellan myndigheter
- Ökat behov av samordning i akuta situationer
- Risk att socialtjänstens roll i det initiala skedet försvagas

Barnkonventionen:

Kommunen vill betona vikten av att barnets bästa (artikel 3) även fortsättningsvis ska vara en primär utgångspunkt vid beslut om omedelbart omhändertagande, oavsett beslutsfattare.

Kapitel 5 – Tidsfrister vid beslut om omedelbart omhändertagande och verkställighet av vård

Nykvärns kommun ser positivt på att betänkandet öppnar för en ökad flexibilitet i tillämpningen av tidsfrister vid omedelbart omhändertagande och verkställighet av beslut om vård. En sådan flexibilitet kan skapa bättre förutsättningar för socialtjänsten att anpassa handläggningen till den enskilda situationens komplexitet och praktiska förutsättningar.

Samtidigt vill kommunen framhålla att en ökad flexibilitet i tidsfrister också kan medföra risker. Avsaknaden av tydliga och enhetliga tidsramar kan leda till en ökad otydlighet kring när beslut ska verkställas, vilket i sin tur kan innebära en risk för godtycklighet i tillämpningen.

Kommunen vill särskilt lyfta följande:

- Flexibiliteten kan underlätta i situationer där samordning med andra aktörer krävs eller där barnets situation är särskilt komplex.
- Samtidigt kan otydliga tidsramar skapa osäkerhet för både barnet och berörda aktörer kring vad som gäller i det enskilda fallet.
- Det finns en risk för variationer i tillämpning mellan kommuner, vilket kan påverka likvärdigheten.

Konsekvenser:

- Ökat behov av lokala rutiner och riktlinjer för att säkerställa en enhetlig tillämpning
- Risk för rättsosäkerhet om tidsfrister tolkas olika
- Behov av vägledning från nationell nivå

Kommunen vill därför betona vikten av att flexibiliteten kombineras med tillräcklig vägledning och tydlighet, så att rättssäkerheten för barnet inte påverkas negativt.

Barnkonventionen:

- Flexibilitet kan stärka möjligheten att agera utifrån barnets bästa (artikel 3)
- Samtidigt krävs tydlighet för att säkerställa förutsägbarhet och rättssäkerhet i beslut som rör barnet

Kapitel 6 – Förutsättningarna för att ett omhändertagande för vård ska upphöra

Kommunen ser positivt på att strukturen för beslut och omprövning tydliggörs.

Kommunen delar utredningens bedömning att villkoren för upphörande av vård ska vara tydligt för såväl vårdnadshavare som för det enskilda barnet/den enskilda ungdomen. Samtidigt innebär förslagen en betydande ökning av administrativa krav, bland annat genom tätare prövningar och mer omfattande beslutsunderlag. Detta innebär även indirekt en ökad domstolsbelastning.

Konsekvenser:

- Ökad arbetsbelastning för såväl kommuner som domstolar.
- Mindre kommuner kan få särskilda svårigheter att genomföra förslaget om särskild utsedd socialsekreterare för vårdnadshavare utan förstärkta resurser och stöd.

Barnkonventionen:

Risk att barnets rätt att komma till tals (artikel 12) påverkas negativt i praktiken.

Kapitel 7 – Stärkt skydd och rättssäkerhet vid umgänge och upphörande av ett omhändertagande

Kommunen är positiv till att barnets rätt till umgänge med föräldrar, syskon och andra närstående stärks. Detta ligger i linje med barnkonventionens intentioner.

Utredningen visar på att det finns mycket stora variationer mellan olika kommuner och stadsdelar vad gäller tolkningen av socialnämndens ansvar i frågor som rör umgänge för barn som omhändertagits enligt LVU.

Kommunen delar bedömningen att det behöver tydligt anges i LVU vad som krävs för att begränsa ett barns umgänge med syskon och andra närstående som inte är vårdnadshavare eller förälder med reglerad umgängesrätt.

Kommunen vill framhålla vikten av att barnets bästa ges ett verkligt genomslag i dessa avvägningar och inte begränsas av alltför generaliserade krav på umgänge.

Kommunen delar därför utredningens bedömning om att barns tillgång till information och en möjlighet att komma till tals och påverka beslut är en förutsättning för att bedömningar om umgänge och vårdens upphörande görs med utgångspunkt i barnets bästa och kan säkerställa barns trygghet och säkerhet.

Kommunen ställer sig även positiv till förslaget att en socialnämnd får ta de kontakter som behövs för att genomföra och följa vården även när det inte pågår en utredning får att på så sätt säkerställa att bedömningen sker utifrån en samlad bild av barnets bästa.

Samtidigt innebär förslagen ökade krav på socialtjänsten att göra komplexa och individuella avvägningar mellan barnets behov av skydd och rätten till kontakt. Möjligheten att tillämpa drogtester inför umgänge har funnits sedan 2022. Som utredningen visar finns det vissa praktiska hinder som gör att möjligheten inte används på det sätt och i den utsträckning som är befogat. Obligatoriska drogtester riskerar också att ge ett testresultat för stor betydelse vid bedömningen av ett barns säkerhet och trygghet inför umgänge och vårdens upphörande.

Konsekvenser:

- Fler och mer omfattande utredningar och uppföljningar
- Ökad komplexitet i bedömningar
- Risk för målkonflikter mellan skydd och relation

Kapitel 8 – Uppföljning av ett barns situation

Nykvarns kommun ser positivt på att betänkandet tydliggör vikten av en kontinuerlig och strukturerad uppföljning av barnets situation under pågående vård såväl som efter avslutad vård enligt LVU. En systematisk uppföljning är en central förutsättning för att säkerställa att vården är ändamålsenlig, säker och i linje med barnets bästa.

Kommunen delar bedömningen att uppföljning behöver vara mer sammanhållen och inte enbart kopplad till formella omprövningstillfällen, utan också ske fortlöpande under vårdtiden. Detta kan bidra till att förändringar i barnets situation fångas upp i tid och att insatser kan justeras vid behov.

Samtidigt vill kommunen framhålla att de föreslagna förstärkningarna av uppföljningsskyldigheten medför betydande praktiska konsekvenser för socialtjänstens arbete.

Kommunen vill särskilt lyfta följande:

- En mer frekvent och systematiserad uppföljning kräver ökad närvaro och tillgänglighet från socialtjänsten, vilket påverkar möjligheten att samtidigt hantera inflödet av nya ärenden.
- Uppföljning av placerade barn är ofta beroende av samverkan med flera aktörer (familjehem, HVB, skola och hälso- och sjukvård), vilket innebär ett ökat behov av samordning.
- Det finns en risk att den ökade uppföljningsfrekvensen leder till en förskjutning från kvalitativ analys till mer administrativt inriktad uppföljning, där fokus i högre grad hamnar på dokumentation än på barnets faktiska upplevelse och behov.

Konsekvenser:

- Ökad arbetsbelastning för ansvarig socialsekreterare under pågående placeringar
- Behov av förstärkt samverkan med externa aktörer
- Risk att tid för direkt kontakt med barnet minskar till följd av ökad dokumentationsskyldighet

Barnkonventionen:

Förslagen stärker i grunden artikel 3 genom ökat fokus på barnets bästa över tid

Samtidigt är det av vikt att artikel 12 (barnets rätt att komma till tals) säkerställs i praktiken genom att uppföljning inte reduceras till administrativa rutiner utan även innefattar en verklig dialog med barnet.

Kapitel 9 – Återstående frågor

Nykvarns kommun noterar att kapitlet behandlar ett antal återstående och kompletterande frågor som inte fullt ut hanterats i tidigare delar av betänkandet, men som har betydelse för helheten i regelverket kring samhällsvård för barn och unga.

Kommunen bedömer att kapitlet i huvudsak syftar till att skapa en mer sammanhållen och funktionell reglering, vilket är positivt ur ett rättssäkerhets- och tillämpningsperspektiv. En tydligare struktur i kvarstående frågor kan bidra till ökad enhetlighet i handläggning och beslutsfattande.

Samtidigt vill kommunen framhålla att de frågor som behandlas i kapitlet ofta rör områden där socialtjänstens arbete präglas av hög komplexitet, stor variation mellan ärenden samt behov av individuella bedömningar. Detta innebär att generella regleringar riskerar att få olika genomslag i praktiken beroende på lokala förutsättningar.

Kommunen vill särskilt lyfta följande aspekter:

- Det finns en risk att ytterligare reglering av återstående frågor ökar komplexiteten i ett redan omfattande regelverk, vilket kan påverka överskådlighet och tillämpbarhet.
- Flera av de frågor som behandlas kräver i praktiken en hög grad av professionellt handlingsutrymme för att kunna anpassas till enskilda barns situationer.
- En ökad detaljreglering inom dessa områden kan leda till en förskjutning från socialt arbete baserat på helhetsbedömning till mer regelstyrda processer.

Konsekvenser:

- Ökad risk för otydlighet i gränsdragningen mellan olika regelverk och tillämpningsområden

- Behov av omfattande utbildnings- och implementeringsinsatser vid införande
- Risk för variation i tillämpning mellan kommuner om vägledning inte är tillräckligt tydlig
- Kommunen vill samtidigt framhålla att eventuella förtydliganden inom dessa områden bör utformas på ett sätt som säkerställer fortsatt möjlighet till individuella bedömningar och att barnets bästa kan tillämpas utifrån varje enskilt fall.

Kapitel 10 – Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Kommunen bedömer att genomförandet av förslagen kräver noggrann planering och tillräcklig införandetid.

Kommunen vill särskilt lyfta följande för att möjliggöra genomförandet av förslagen:

- Behov av nationellt stöd och vägledning
- Behov av utbildningsinsatser
- Behov av realistisk tidsplan

Konsekvenser:

- Risk för ojämn tillämpning utan stödinsatser
- Särskilda utmaningar för mindre kommuner

Avslutande synpunkter

Nykvarns kommun bedömer att betänkandet innehåller flera viktiga förslag för att stärka rättssäkerheten i samhällsvården för barn och unga. Samtidigt innebär förslagen en tydlig risk för en förskjutning mot en formalisering av socialt arbete som präglas av rättsliga processer, minskat professionellt handlingsutrymme samt ökade administrativa krav.

Kommunen vill särskilt understryka vikten av att:

- säkerställa att barnets bästa ges ett verkligt och individuellt innehåll,

- värna barnets rätt till integritet och delaktighet, samt
- säkerställa att socialtjänsten har organisatoriska och ekonomiska förutsättningar att genomföra uppdraget.

Nykvarns kommun anser att dessa aspekter bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Kommunen gör bedömningen att förslagen får omfattande konsekvenser.

Särskilt gäller detta:

- ökade krav på dokumentation
- fler rättsliga processer
- ökat behov av samverkan
- ökade kompetenskrav

För mindre kommuner innebär detta särskilda utmaningar vad gäller resurser och kompetensförsörjning.